

Висновки

Отже, інноваційний моніторинг у промисловому виробництві є не що інше, як забезпечення стабільного процесу виробництва на циклічно оновлюваній базі із виходом на вищий рівень, що містить у собі ресурс для переходу на наступний.

Параметр “усталеність” визначає процес виробництва як кібернетичну систему, що допускає наявність зворотного зв'язку, відстежування процесу відповідно до програми (моделі, прототипу, макета, взірця).

Перспективи подальших досліджень

У промисловому виробництві формуються лише певні засади інноваційного моніторингу. Але прискорення впровадження інновацій у практику суб'єктів господарювання зумовлює необхідність поглиблення і розширення досліджень у цьому напрямі.

1. Запоточний І. В., Захарченко В. І. *Державне регулювання регіональної економіки*. – Харків: Одіссей. – 2003. – 592 с. 2. Захарченко В.І. *Экономический механизм процесса нововведений*. – Одесса: ИРЭНТ и Т. – 1999. – 200 с. 3. *Інноваційна політика України. Виклад проекту концепції // Вісник НАН України*. – 1997. – №9–10. – С. 3 – 15; 4. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. *Современный экономический словарь*. – М.: ИНФРА. – 1996.

УДК 336.658

Р.О. Мірошник, О.П. Просович

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту організацій

ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ

© Мірошник Р.О., Просович О.П., 2007

Обґрунтовано необхідність інноваційної діяльності на підприємстві. Визначено основні фактори, що впливають на інноваційну активність організації. Зосереджено увагу на проблемах інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності. Приділена увага венчурному бізнесу та питанням розроблення і впровадження інноваційної стратегії організації.

Ключові слова: інноваційна діяльність, активізація інноваційної діяльності, інноваційна інфраструктура, венчурний бізнес, інвестиційні ресурси.

Necessity of conducting of innovative activity on an enterprise is grounded. The basic factors which influence on innovative activity of organization are definite. Attention is concentrated on the problems of the investment providing of innovative activity. Attention is spared to venture business and questions of development and introduction of innovative strategy of organization.

Key words: innovative activity, activation of the innovative activity, innovative infrastructure, venture business, investment resources.

Постановка проблеми

Для сучасної світової економіки характерний перехід до інноваційного типу розвитку, який базується на використанні принципово нових прогресивних технологій, орієнтації на випуск високотехнологічної продукції, застосуванні ефективних управлінських рішень в інноваційній діяльності.

Наближення економіки України до сучасних світових стандартів неможливе без її трансформації, що зумовлює здійснення активної господарської політики: здійснення прогресивних

структурних зрушень у національній економіці, створення пріоритетних умов для розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, вирішення питань щодо реконструкції та модернізації виробничих процесів суб'єктів господарювання. Реалізація заходів з розв'язання окреслених проблем зумовлює насамперед необхідність пошуку джерел матеріального та фінансового забезпечення системної перебудови в економіці. Зважаючи на те, що економічний розвиток нашої країни потребує переходу до інноваційної моделі, можна впевнено стверджувати, що економіка в сучасних умовах, як ніколи, потребує значних інвестицій, які необхідно залучати й використовувати якнайефективніше. Активізація інноваційної діяльності в умовах структурної трансформації економіки України є особливо актуальною, оскільки значна технологічна відсталість більшості вітчизняних підприємств спричинила розвиток негативних тенденцій, подолати які необхідно в найкоротші терміни. Для багатьох підприємств високотехнологічних галузей характерні втрата ринкових переваг і падіння темпів оновлення виробничої бази, застаріла технологія і зростання собівартості виробництва, невідповідність кадрового потенціалу сучасним вимогам і відсутність ефективних організаційних структур управління інноваційним процесом. Державою також не було впроваджено дієвих заходів впливу на цей процес. Часта зміна законодавства, політична та економічна нестабільність, сумнівно ефективна приватизація, недосконалість державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання – все це чинники сповільнення інноваційної активності організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням проблем інноваційної сфери займаються багато зарубіжних та вітчизняних науковців, таких, як М. Герасимчук, Д. Черваньова, О. Федоніна, А. Гриньова, Н. Чухрай, О. Лапко та багато інших. Вивчення і узагальнення наявних публікацій показує, що на вітчизняних підприємствах інноваційна діяльність проходить доволі повільно. На думку провідних вчених України, в інвестиційно-інноваційній сфері потреба в постійному оновленні асортименту продукції та технології її виробництва зумовлена конкурентною боротьбою на ринку. Підприємства змушені вести інноваційну діяльність, щоб покращити якість товарів та послуг, підвищити продуктивність праці, пришвидшити оборотність вкладеного капіталу, створювати принципово нові види продукції, постійно вдосконалювати технологію їхнього виробництва.

Постановка цілей

Дослідження теоретичних основ та прикладних проблем інноваційного процесу зумовлює доцільність виявлення причин необхідності та факторів активізації інноваційної діяльності організацій.

Виклад основного матеріалу

З погляду підприємництва економічна природа інновацій полягає у змінні доходу від ресурсів, а з погляду споживання вона уособлює зміну цінності задоволення потреби споживача, допомагаючи йому використовувати запропонований новий продукт або підвищення конкурентоспроможності наявного. Тим самим інновація є дієвим засобом і стимулом підприємництва, приносить науково-технічний та економічний ефект. Інвестиціям відводиться роль підтримки технічного рівня виробництва та ресурсного забезпечення інновацій. Характерною у цьому забезпеченні є зміна джерела фінансування інвестицій: грошовий ринок, що забезпечує підприємствам фінансування переважно оборотного капіталу, оперує короткотерміновими фінансовими ресурсами. А для інвестування інновацій переважно використовуються довгострокові ресурси, які функціонують на ринку капіталу і забезпечують можливість розширеного відтворення на новій технологічній основі. Одночасно інновація істотно впливає на характер інвестування, змінює механізм мобілізації та перерозподілу капіталу: система кредитування поступається місцем новій специфічній формі фінансового капіталу – венчурному, його принципам ризикованого фінансування та мобільності. Внаслідок цього виникає новий механізм руху капіталу – фінансові, трудові, сировинні ресурси починають зосереджуватись навколо науково-технічної ідеї, що має

високий комерційний потенціал, здатність продукувати ринковий ефект. Характерною ознакою дії цього механізму стає скорочення часу від появи інноваційної розробки до отримання економічного результату, тобто зменшується тривалість інноваційного та життєвого циклу інновації. Це зумовлює активізацію пошуку оптимального співвідношення обсягу інвестицій та інноваційних заходів, спрямованих на зміни темпів і масштабів у інноваційному підприємстві [1, с. 276].

Під інноваційно активним підприємством розуміють процеси створення і комерційного використання техніко-технологічних нововведень. Зазвичай в основі підприємницької інноваційної діяльності лежать нововведення у сфері виробництва продукції чи послуг, що дають змогу створити новий ринок, задовольнити нові потреби. Інновації служать специфічним інструментом підприємництва – навіть не самі інновації, а спрямований організований пошук новинок, постійна спрямованість підприємницьких структур на нього. На жаль, статистичні дані свідчать, що питома вага інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств України, починаючи з 1994, року постійно зменшується [5, с. 120].

Інноваційна діяльність – це особливий новаторський процес створення чогось нового, господарювання, в основі якого лежить постійний пошук нових можливостей, орієнтація на інновації. Інноваційна діяльність пов'язана з готовністю підприємця брати на себе весь ризик зі здійснення нового проекту чи поліпшення наявного, а також фінансову, моральну і соціальну відповідальність, що виникає.

Вагомим фактором активізації інноваційної діяльності організацій стає вибір і реалізація відповідної стратегії інноваційного розвитку. Для визначення майбутньої стратегії потрібна інформація щодо інноваційного потенціалу та рівня його використання. Відповідно інноваційна стратегія підприємства повинна відображати особливості вибраного шляху розвитку. Серед головних особливостей стратегії відзначимо: специфіку методів ринкових досліджень, що передують розробленню нововведень (новацій); збільшення глибини прогнозування майбутнього розвитку подій як результату інноваційної діяльності; різке зростання обсягів інформації, безупинне її накопичення й аналіз для обґрунтованого прийняття управлінських рішень, своєчасного реагування на можливості й загрози, що з'являються на ринку; багатоваріантний характер прогнозів; оцінку здатності підприємства реалізувати інновації; детальний аналіз чинників ризику й оцінка їхнього впливу; ретельний вибір методів і джерел фінансування інновацій, включаючи детальний аналіз альтернативних варіантів; тісне узгодження цілей, етапів і термінів реалізації стратегії з прогнозованими параметрами стадій життєвого циклу нововведення; високу мобільність та адаптивність стратегії; необхідність оцінки інноваційної стратегії за комплексом показників.

Для активізації інноваційної діяльності велику роль відіграють наявність і масштаби фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів, які визначають готовність ефективно впроваджувати та освоювати підприємством нові технології. Від інноваційного потенціалу залежить вибір тієї чи іншої стратегії інноваційного розвитку. Наприклад, якщо в підприємства наявні всі необхідні ресурси, то воно може піти шляхом стратегії лідера, розробляючи та впроваджуючи принципово нові інновації. Якщо інноваційні можливості підприємства обмежені, тоді доцільно їх нарощувати та вибирати стратегію послідовника. При виборі тієї чи іншої інноваційної стратегії розроблення і впровадження нових технологій потрібно також враховувати наявність ресурсів для подальшого виробництва інновацій. Причиною тому є різке скорочення життєвого циклу інновацій. Наприклад, у світі на ринку персональних комп'ютерів та мобільних телефонів нові моделі з'являються у середньому раз на 3–6 місяців, оргтехніки — трохи більше від року, автомобілів — 3–4 роки. Тому необхідним є одночасне фінансово-економічне забезпечення виробництва недавно створених, впроваджених інновацій та розвитку нових [3, с. 144].

Для активізації інноваційної діяльності підприємства необхідне функціонування інфраструктури, яка уможливує взаємини між головними суб'єктами економічних відносин — постачальниками економічних ресурсів або товарів та їхніми безпосередніми споживачами. Із становленням інноваційної сфери з'являються різноманітні утворення, завдяки яким вирішуються завдання її функціонування та розвитку: патентно-ліцензійні служби, технопарки, технополіси, венчурні фонди, інноваційні центри, інкубатори бізнесу і технологій тощо. Вони виникають і

набувають поширення в ринковій економіці різних країн, але об'єднуються поняттям інноваційної інфраструктури.

Поява інноваційної інфраструктури зумовлена потребою суб'єктів інноваційної діяльності у функціях, які вона спроможна реалізувати, а також тим, що суб'єкти інноваційної діяльності, за умови існування та функціонування інноваційної інфраструктури, досягають вищого рівня ефективності.

Сьогодні в Україні найпоширенішими є такі об'єкти інноваційної інфраструктури, як технопарки, бізнес-інкубатори та інноваційні центри. Залишаються актуальними проблеми формування комплексного підходу до аналізу змісту та економічного значення кожного з об'єктів інноваційної інфраструктури, формування комплексної системи методів та інструментів державного регулювання і стимулювання їхнього розвитку. Значної уваги потребує також нормативно-законодавче регулювання створення та функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури, визначення на законодавчому рівні форм і механізмів їхньої державної підтримки, як це зроблено в багатьох країнах. Застосування зазначеної підтримки має ґрунтуватися на принципах контролюваності, конструктивності, вимірюваності та ефективності. Якщо ж діяльність об'єктів інноваційної інфраструктури спрямована на широке коло споживачів (клієнтів), проекти не є масштабними, зорієнтованими переважно на надання послуг, а їхня кількість — великою, що, своєю чергою, ускладнить контроль за ефективністю використання державної підтримки, доцільним є часткове компенсаційне фінансування, що здешевлює вартість послуг для суб'єктів інноваційної діяльності.

Законом України "Про інноваційну діяльність" передбачено отримання бізнес-інкубаторами та інноваційними центрами, разом зі іншими підприємствами, статусу інноваційного підприємства за умови виготовлення та реалізації інноваційної продукції і (або) послуг, обсяг яких перевищує 70% від загального обсягу продукції і (або) послуг [6, с. 9]. Треба зауважити, що переважний обсяг послуг, що надаються такими об'єктами інноваційної інфраструктури, як бізнес-інкубатори, інноваційні центри (надання в оренду приміщень і устаткування, інформаційно-довідкових, експертно-консультаційних, освітніх та інших послуг) не є інноваційними, а тому отримання зазначеними організаціями статусу інноваційної та забезпечення преференціями, передбаченими законом для інноваційних підприємств, фактично є теоретичним [4, с. 64].

Важливою проблемою активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств є фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. Як переконує світовий досвід, без широкої участі корпоративного сектору завдання побудови ефективної вітчизняної інноваційної системи виконати неможливо. Провідну роль у фінансуванні та використанні наукових і науково-технічних досліджень повинні відігравати великі корпоративні структури, які здатні залучати значні обсяги фінансового капіталу, матеріальних і людських ресурсів для реалізації масштабних інноваційних проектів. З історії економічного розвитку розвинених країн відомо, що частка корпорацій у фінансуванні фундаментальних і науково-практичних досліджень та прикладних розробок коливається у межах від 50 % до 80 % від загального обсягу. В Україні цей показник не сягає і 5 % [5, с.117].

Вітчизняні машинобудівні підприємства (що перетворені тепер у великі корпорації — ВАТ, ЗАТ, консорціуми, концерни) мають унікальний досвід організації масової інноваційної діяльності, коли за допомогою різних матеріальних і моральних стимулів заохочувався винахідницький та раціоналізаторський рух серед інженерно-технічних працівників. Ці напрацювання широко використовують за кордоном: на багатьох потужних підприємствах розвинених країн діють "гуртки якості". Невеликі вітчизняні корпоративні структури сьогодні не можуть вкладати ресурси у розроблення та впровадження інновацій, оскільки їм необхідно розв'язати власні проблеми із залучення інвестицій [5, с. 119].

Необхідно звернути увагу на венчурний бізнес. Останнім часом особливе місце серед малих інноваційних підприємств займають венчурні фірми. Це невеликі, але дужче гнучкі й ефективні підприємства, що створюються для апробації і доопрацювання до промислової реалізації ризикових інновацій. У деяких випадках венчурні підприємства є тимчасовими організаційними структурами, які створені для вирішення конкретної проблеми. Ці організації характеризуються високою

активністю, яка пояснюється прямою особистою зацікавленістю працівників і партнерів з венчурного бізнесу в успішній комерційній реалізації розробленої ідеї, технології, винаходу. Найпоширеніші венчури у наукомістких галузях економіки, де вони спеціалізуються на здійсненні наукових досліджень та інженерних розробках. Особливе значення венчурного бізнесу для активізації інноваційної діяльності полягає в тому, що він:

1) сприяє створенню нових життєздатних господарських одиниць, що позитивно впливають на всю традиційну структуру ведення наукових досліджень і викликають структурні зрушення в економіці країни;

2) збільшує зайнятість висококваліфікованих спеціалістів;

3) сприяє технічному переозброєнню традиційних галузей економіки;

4) спонукає великі корпорації удосконалювати принципи управління й організаційні структури;

5) вказує на те, що орієнтація на довгострокові цілі потребує створення спеціальної кредитно-фінансової системи у вигляді венчурного капіталу [1, с. 279].

Загальний розмір інвестиційних ресурсів, що спрямовуються безпосередньо на відтворення і збільшення основного капіталу, залежить від низки чинників. До таких чинників передусім належать: рівень і структура сукупного попиту; ставка відсотка; гранична ефективність капіталу; стан і механізм регулювання грошово-кредитної системи; умови трансформації заощаджень в інвестиції; рівень розвитку фондівідтворювальних галузей; потенційна динаміка структурної перебудови економіки.

Розглянемо детальніше один із чинників, а саме – ставку відсотка. Ставка відсотка – один із механізмів монетарної політики держави, який вказує на ступінь доступності кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання реального сектору економіки. Низький рівень реальної ставки відсотка сприяє зростанню інвестицій через здешевлення позичкового капіталу і зростання курсу акцій, що полегшує завдання мобілізації коштів акціонерними товариствами. За високого рівня відсоткової ставки скорочується обсяг інвестицій, а це створює тенденцію до зниження зайнятості, прибутку, заощаджень.

Необхідно також відзначити, що в економічно розвинених країнах упродовж останніх десятиліть помітно посилилася конкуренція між інвестиційними і універсальними банками. Головною конкурентною перевагою комерційних банків є значний обсяг накопиченої інформації про нинішніх і колишніх позичальників, їхню платіжну дисципліну і платоспроможність. Проте сучасні інформаційні технології забезпечують майже повну інформаційну прозорість корпорації, що дає змогу підприємствам залучати порівняно дешеві (порівняно з кредитними ресурсами) кошти не в банках, а на фінансових ринках розміщуючи цінні папери [2, с. 52].

На жаль, інвестиційні ресурси України сьогодні не забезпечують ефективного розширеного відтворення. Зношеність основних засобів у деяких галузях перевищує 50 %, тобто підприємства використовують застарілу матеріально-технічну базу. Більшість обігових коштів спрямовуються не на оновлення устаткування, а на його ремонт і підтримання хоча б мінімальної здатності створювати нову вартість [2, 3].

Головним джерелом капітальних вкладень є власні кошти підприємств і організацій (у 2006 році підприємства забезпечили 61,4 % інвестиційних ресурсів). Інвестиційні ресурси суб'єктів господарювання значною мірою сформовані завдяки амортизаційним відрахуванням [2, 3]. Тому державний апарат до розроблення амортизаційної політики має ставитися особливо уважно.

Отже, на підставі виконаного аналізу можна зробити узагальнювальний висновок, що інноваційна діяльність підприємств є необхідною передумовою переходу економіки України на інноваційних шлях розвитку. Однак без істотного поліпшення інвестиційного клімату активізація інноваційної діяльності підприємств, а разом з нею і перехід економіки на інноваційну модель розвитку вкрай важкі. Отже, активізація інноваційної діяльності підприємств можлива при спільних зусиллях як самих підприємств, так і держави.

На основі цього дослідження можна виділити такі фактори активізації інноваційної діяльності:

- 1) стимулювання НТП, розвиток та підтримка фундаментальних та прикладних наук, впровадження у виробництво результатів прогресивних науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок;
- 2) визначення і підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- 3) створення нормативно-правової бази та впровадження економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- 4) забезпечення інноваційного процесу достатнім обсягом інвестиційних ресурсів та оптимізація джерел їхнього залучення;
- 5) підтримання функціонування і розвиток сучасної інноваційної інфраструктури;
- 6) формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання на основі принципів системності, комплексності, виправданого ризику, альтернативності варіантів розвитку;
- 7) розроблення ефективної та гнучкої стратегії інноваційного розвитку організації;
- 8) раціональне використання інноваційного потенціалу організацій та країни загалом;
- 9) оцінювання результатів інноваційної діяльності та виявлення причин відхилень від запланованого розвитку подій.

Висновки

Гальмує інноваційний розвиток вітчизняних суб'єктів господарювання їхня пасивність, нестабільність макроекономічного середовища, нестача власних ресурсів, висока вартість позикових коштів, необхідність докорінної реструктуризації промисловості, відсутність чіткої промислової та інвестиційної політики, невизначеність державних пріоритетів розвитку, значна техніко-технологічна відсталість вітчизняних підприємств від розвинутих країн світу, старіння технологічних процесів.

Вирішення проблеми переходу на інноваційну модель розвитку вітчизняними організаціями потребує сприятливої дії виділених чинників паралельно на макро-, мезо- та мікрорівні. З посиленням інноваційної активності підприємств пов'язують вихід вітчизняної економіки із кризового стану, зростання обсягів виробництва продукції, підвищення її якості та конкурентоспроможності, адаптацію українських підприємств до світового ринкового середовища, підвищення наукового рівня виробництва, технологічного рівня основного капіталу, кваліфікації робочої сили, впровадження інноваційного стилю менеджменту.

Перспективи подальших досліджень

Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо виявлення факторів, що перешкоджають або сприяють здійсненню інноваційної діяльності організаціями, роблять доцільним визначення показників, що дають змогу оцінити активність інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Саме формування системи показників для оцінювання інноваційної активності підприємств є актуальним напрямком подальших досліджень.

1. Сизоненко В.О. *Сучасне підприємництво: Довідник*. – К.: Знання-Прес, 2003. – 379 с.
2. Гуменюк О.Д. *Участь держави у формуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу* // *Фінанси України*. – 2005. – № 5. – С. 51 – 59.
3. Чабан В.Г. *Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка* // *Фінанси України*. – 2006. – № 5. – С. 142 – 148.
4. Жилінська О.І., Чеберкус Д.В. *Розвиток інноваційної структури* // *Фінанси України*. – 2005. – № 7. – С. 57 – 67.
5. Захарін С.В. *Посилення ролі корпоративних структур у розвитку інноваційної економіки* // 2006. – № 5. – С. 116 – 126.
6. *Закон України "Про інноваційну діяльність" від 4 липня 2002 року, N 40-IV.*